

**O‘ZBEKISTON SHAHARLARIDA IQLIM O‘ZGARISHI VA HAVO SIFATI
MUAMMOLARINI INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUV ASOSIDA HAL
ETISH: QO‘SHMA KREDITLASH MEXANIZMI DOIRASIDAGI
IMKONIYATLAR**

Sevinch Abdug‘afforova

TDIU-URDEU qo‘shma ta’lim dasturi talabasi

@asevvaas20000@gmail.com

+998331992324 Tashkilot: TDIU ,

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O‘zbekiston shaharlarida iqlim o‘zgarishi va havo sifati bilan bog‘liq dolzarb ekologik muammolarni integratsiyalashgan yondashuv asosida hal etishga qaratilgan xalqaro tadbir natijalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Xususan, Qo‘shma Kreditlash Mexanizmi (Joint Crediting Mechanism — JCM) doirasida barqaror, past uglerodli va ekologik samarador loyiha konsepsiyalarini ishlab chiqish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Tadbir jarayonida muhokama qilingan masalalar, xalqaro ilg‘or tajribalar hamda O‘zbekiston sharoitida JCM mexanizmini joriy etish istiqbollari yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari shaharlar miqyosida iqlim o‘zgarishiga moslashish va havo sifatini yaxshilashda kompleks yondashuvlarning muhimligini asoslaydi.*

Kalit so‘zlar: *iqlim o‘zgarishi, havo sifati, qo‘shma kreditlash mexanizmi, JCM, barqaror rivojlanish, past uglerodli iqtisodiyot.*

Kirish

Iqlim o‘zgarishi va atmosferaning ifloslanishi zamonaviy shaharlarning barqaror rivojlanishiga jiddiy tahdid solayotgan global ekologik muammolardan biri hisoblanadi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, havo ifloslanishi har yili millionlab insonlarning salomatligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi va erta o‘lim holatlariga sabab bo‘ladi [1]. Shahar hududlari issiqxona gazlari chiqindilarining asosiy manbai bo‘lib, global uglerod chiqindilarining katta qismi aynan urban hududlarda shakllanadi [3].

O‘zbekiston shaharlarida sanoatlashuv, transport vositalari sonining ortishi va energiya resurslaridan samarali foydalanilmasligi havo sifati yomonlashuvi va iqlim xavflarining kuchayishiga olib kelmoqda. Shu bois, iqlim o‘zgarishini yumshatish, unga moslashish va havo sifatini yaxshilashga qaratilgan innovatsion hamda moliyaviy mexanizmlarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mazkur muammolarni hal etish maqsadida 2025-yil 3–4-dekabr kunlari Toshkent shahrida “O‘zbekiston shaharlarida iqlim o‘zgarishi va havo sifati bo‘yicha qo‘shma foydalarni rivojlantirish” mavzusida xalqaro tadbir tashkil etildi.

Tadbirni tashkil etish va institutsional hamkorlik

Xalqaro tadbir Clean Air Asia va Yaponiya Atrof-muhit vazirligi (MOEJ) tashabbusi bilan, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, New Climate Innovations Center (NCI), Green University hamda Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti hamkorligida tashkil etildi.

Mazkur tadbir ilmiy va amaliy tajriba almashish, xalqaro ekspertlar bilan hamkorlikni mustahkamlash hamda O‘zbekiston sharoitida iqlim va havo sifati bo‘yicha milliy loyihalarni rivojlantirish uchun muhim platforma bo‘lib xizmat qildi.

Tadbirning maqsadi va asosiy yo‘nalishlari

Tadbirning asosiy maqsadi Qo‘shma Kreditlash Mexanizmi (JCM) doirasida O‘zbekiston shaharlarida iqlim o‘zgarishi va havo sifati muammolarini integratsiyalashgan yondashuv asosida hal etishga qaratilgan loyiha konsepsiyalarini ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etishni qo‘llab-quvvatlashdan iborat bo‘ldi.

Tadbir doirasida quyidagi masalalar muhokama qilindi:

- JCM mexanizmining institutsional asoslari va moliyalashtirish imkoniyatlari [4];
- Project Idea Notes (PINs) hujjatlarini tayyorlash bo‘yicha metodik yondashuvlar;
- iqlim o‘zgarishi va havo sifati bo‘yicha xalqaro va mintaqaviy ilg‘or tajribalar [2, 5];
- O‘zbekiston sharoitida barqaror va past uglerodli shahar loyihalarini ishlab chiqish mexanizmlari.

Natijalar va muhokama

Tadbir davomida ishtirokchilar xalqaro ekspertlar bilan bevosita muloqot olib borib, O‘zbekiston shaharlarida amalga oshirilishi mumkin bo‘lgan yangi loyiha g‘oyalarini ishlab chiqishdi. Muhokamalar jarayonida ekologik va iqtisodiy jihatdan qo‘shma foyda keltiruvchi tashabbuslarni JCM doirasida kengaytirish imkoniyatlari tahlil qilindi.

Ishlab chiqilgan loyiha takliflari Toshkent, Navoiy va Qo‘ng‘irot shaharlarida energiya samarador texnologiyalarni joriy etish, issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish hamda havo sifatini yaxshilashga qaratilgan. Ilmiy manbalarga ko‘ra, integratsiyalashgan iqlim va havo sifati boshqaruvi shahar hududlarida ifloslantiruvchi moddalarning sezilarli darajada kamayishiga olib keladi [5].

Xulosa

O‘tkazilgan xalqaro tadbir O‘zbekiston shaharlarida iqlim o‘zgarishiga moslashish va unga qarshi kurashish borasidagi sa’y-harakatlarni kuchaytirishga xizmat qildi. Qo‘shma Kreditlash Mexanizmi orqali xalqaro hamkorlikni rivojlantirish past uglerodli

texnologiyalarni joriy etish, havo sifatini yaxshilash va shaharlarning barqaror rivojlanishini ta'minlashda samarali vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot natijalari JCM mexanizmini O'zbekiston sharoitida keng joriy etish ilmiy va amaliy jihatdan maqsadga muvofiq ekanligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. Air Pollution and Health. Geneva: WHO, 2023.
2. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Sixth Assessment Report: Climate Change 2021. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
3. UN-Habitat. World Cities Report 2022: Envisioning the Future of Cities. New York: United Nations, 2022.
4. Ministry of the Environment Japan (MOEJ). Joint Crediting Mechanism (JCM): Guidelines and Project Cycle. Tokyo, 2022.
5. Clean Air Asia. Integrated Climate and Air Quality Management. Bangkok, 2021.
6. Babaeva I.A. O'zbekiston Respublikasida iqlim o'zgarishi sohasidagi xalqaro huquqiy normalarni implementatsiya qilish masalalari // Huquq va jamiyat. – 2022. – №3. – B. 78–85.
7. Mamirbekova M.Z. Iqlim o'zgarishi va uning O'zbekiston hududidagi ifodalanishi // Ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2023. – №4. – B. 112–118.